

GÜNLƏRİN BİR GÜNÜ

Günlərin bir günü qapı açıldı. Günlərin həmin bir günü idi ki, Arif imtahan verirdi. Otaza bir qız daxil oldu. Qız daxil olanda, özünü boyda işvə-nəzə daxil oldu. Və həmin nəzəni həvəsi otaza öldürdü. Bu həvənin məstədicə etərindən bir balaca da müəllimlərin burmasa deydi. Onlardan yaşlı tayı irəliləyən tələf ayılmış belini azacıq düzəltdi, sonra onunla imtahan götürən müəllimə tələf ayılıb nəsə dedi. Yaşın ki, bu deyilən nəsə siri idi, onu bil-mək o qədər də asan iş deyildi.

Arif bu müəllimin dediyini öz-özündə monaləndirməyə çalışdı. Və bu qərəra gəlmiş ki, yaşın müəllim qızın geyimindən narazıdır. Yaşlı müəllimdir. Əlbəttə, onun qarşısında bir çeynib gəlmək, heç şübhəsiz ki, filansız ədəb dərisində kənar bir şeydir. Bu Arifo görə beləydi. Müəllimə görə beləydi, ya qeyri beləydi, onu demək çətindir.

Qızın geyimiyi nazik paltarından doğrudan da onun bədəninin dərisinin rənginə belə lap aydın görürüdü. Və bu paltarında o siri bir məloyə canlı insandan daha çox sehrikar nağıl qorhomanına bənzəyirdi ki, deyəsən, o, öz əfsunu ilə bu otadqınları da təilsilməmişdi. Çünki imtahan biletinin suallarına cavab verən qız da danışıqının arasını kəsmiş, həmin qızın bilet çəkişib oturmasını gözləmişdi.

Şehrikar mələk yavaş-yavaş imtahan biletləri qoyulmuş stola tərəf addımladı. O, sanki yerimirdi, addımları ilə dünyaya nəz edirdi və deyirdi dünya, mən sənə yox, sən mənə kəlmət eməlmisən. Günəş ona görə çıxır ki, mən varəm. Ay içəridə-kilər, sizə də xoşbəxtlik üz verib, bəzilərini mənə bir yerdə imtahan verib, bəzilərini isə mənə imtahan qəbul edirsən. Bütün bunları da Arif bəyindən keçirirdi. Bu mələk haqqında fikirləşə-fikirləşə öz sualları ətrafında düşünməyi yadından çıxarmışdı və ələ bil ki, çəkişizlik şəraitində qalmışdı. Ona ələ gəlirdi ki, heç cür ələ bilməzdi ki, günlərin bir günündə imtahanın siri yerdə qız uşağı bəxş belə saymayzına içəri girsin. Özü də hara-hara imtahana. O, imtahana ki, qışlaqda - öz kəndlilərində Əmirxan müəllimin döndə-döndə dediyi kimi bəylik sərkərdə Napoleon da ondan qorxmuşdu. Napoleon da qorxan imtahana Arif nəcə inanmayı ki, bir qız uşağı belə saymayzına girmişdi. Yox, bu ələ bilməzdi, Arifo görə adam imtahana girəndə bir balaca çəkinməliydi. Ona görə ki, zaraftat dəz deyildi. Alimlərin imtahan verirdi, İnstitutu qəbul imtahani, həmon qəbul imtahani zamanı gələrdi ki, insanın üzündə həyəcən izləri görünürdü. Nəcə ki, Arifin öz üzündə görünmüşdü.

Arif yatsa bir də yuxusuna girməzdi ki, həmin qız bilet çəkəndə sonra gəlib onun qarşısında ki, bəyənəzəyərək və özü də çevrilib bu boyda müəllimlərin gözünü qabağındaca əlini onun qolunun üstünə qoyacaq. Özü də yavaşdan sehri bir səsle - mənə suallarını da yazarsan? - deyəcək. Və həmin səzləri ələ deyəcək ki, guya lap qabaqdan bilmiş ki, Arif onun suallarını bilir və mütəlq yazacaq, nəinki yazacaq, yazmışdır. Arif əzli-yünlü buna inanmırdı. Həmin mələk qız uşağı onun qolunun üstünə qoyanda, onun bədənində qarıbı bir istilik yaranırdı. Bu istilik onun bütün bədənini titərdi. Avqustun bir ehtərində bədənini uçurdu. Gəndən baxan ələ bildirə ki, o, zəyin-dəki nazik kəynəklə yarıncır şaxtısında oturub. Qarıbı buraxırdı ki, onun yanaqları qızarmış, bədənini istilənmiş, amma özü ucunurdu. O, üşürürdü, üşüyünə görə titirirdi. Uçunurdu, göz-görəti bədənini uçunurdu.

Arif qızın vərəqini aldı. Açıq-aşkara əli əsirdi və qızın vərəqəsinə ələndə özü də hiss etdi ki, müəllimlər onu gördü. Gördülər ki, qız imtahan biletinin suallarına cavab yazmaq üçün Arifo verdi. Arif düşündü ki, bu saat müəllimlər qışqıracaq, onu bayıra çıxaracaq, deyəcəklər ki, sən niyə başqasının suallarına cavab yazırsan? İmtahandan qaydasını pozursan? Arif başqa vaxt ələ vərəqini götürməzdi. Amma indi özü də bilmədi ki, nəcə oldu qızın vərəqini götürdü. Özündən əslilə ol-mayaraq götürdü. İnsafən müəllimlər də heç bir söz demədilər. Baxışları ilə razılıq verirdi. Razılıq verirdi ki, ay bala, yaz! Qorxma, sənə bir söz deyən deyilik. Nə bilirən o qızın suallarına əid yaz. Və həmon bu razılıq Arifin ürəyini sıxdı. Bir-dənə vaxt ələ gətirdi, yayın istisində hardansa aqlaşmış kolkoş sədri Valinin qızı Nurana gəlmişdi, yayın istisində qabağındadır. Nurana ilə bu qız arasında o saat bir oxşarlıq tapdı Arif! Nurana fizika müəlliminə demişdi ki, mənə ələndə o saat bir söz yazacağam. Və oxşarlıq sifət oxşarlığı, zahiri oxşarlığı deyildi. Mahiyət oxşarlığı emiyilirdi idi. Nurana da bax belə bu qız kimi özündən razı saymayzına gəzirdi.

Arif özü də bilmədi ki, nəcə oldu ki, soruşdu:

- Sənə adın Nuranədi?

- Qızın cavabı bu oldu:

- Yox, yox! Qalsın sonraya. Sualların cavabını yaz, sonra bilərəm. Nuranənin cavabını yazmaq çətin idi. Arif üçün idi. Bu saat onun qabağındadır Nuranəydi. Fərqi yoxuydu, forması necəydi, Nuranəydi, vassalam. Arif düşündü ki, gör nəcə də özüni Nuranə kimi aparır. Ələ bil göydən zənbillə düşüb. İstəhna bax, hal mə başqasını yazmaqçının qiymət də ələ bilməz deyirdi. Arif ürəyində dedi:

- Sənə ələ cavab yazdım ki, əgər o bənin üzündə bir şey qalsınsa ömrü boyu yadından çıxmayacaq.

Birinci sualın üstündən Arif xətt çəkdi, həmon sualın altından yazdı.

1. Dünya no vaxt ələdibş insanın gözündə? - qabağındadır isə cavabını yazdı. İnsanlar onda özündən razı və laqeyd yaşayırdı!

2. Həyat no vaxt mənsəzlaşar? - insanlar rahat ömür sürməsi istəyirdi.

3. İnsanlar biri-birini no vaxt bəxşə düşməz və düşmək istəməz? - onların qiymətli səhv verildənə, yerləri dəyişik düşəndə!

Arif bunları yazdıqdan sonra vərəqini qız qaytarırdı. Müəllimlər bunu da gördü. Baxışlarından razılıq ifadəsi duyulurdu.

Arif rahat nəfəs aldı. Pəncərədən bayıra, şəhərdəki binaların üstündən geniş göyə gözələri zilləndi.

XATIRLANAN BİR GÜN

Abdulla müəllimin təyinatla Çiçəkliyə gəlməsindən üç 3 keçirdi. Bu axırıncı ki yaman darıxdır Abdulla müəllim. İnstitutdan sonra 1 əsgərlikdə olmuşdu. Özü də vətəndan lap uzaqda. Orada da heç belə darıxmamışdı. Bir pis adət ələmişdi: 3 ay idi ki, hər gün axşam yatmadan əvvəl təkrar olunurdu. Pis deyəndə ki, bir ələ pisliliyi də yox idi. Ələ-bəla boş yəra çox fikirləşirdi. Sahar durandan axşam yatana qədər no ötmüşüdə yerinə uzanan kimi gəlib bir-bir keçirdi gözünün qabağından - filankəsə niyə salam verdim? Yox o, salama laşiq adam deyildi. İləcləndə onun yersiz tələf elədi. Yaşsı, o birisi mənə niyə ələ baxdı? No bilim no, nə?

Bir də ki, Abdulla müəllim gündəlik başına gələnlərin qeydini aparırdı. Axi,

qeyd etməkdə məğayə no ələ bilmədi? Məşhur yazıçı olmaqçayacağı ki, sonralar mövzusu tükənəndə oturub gündəlik yazsın. Öz şərfəli həyatı ilə əziz oxucularını tanıy etsin. Mətbuatda haray çəkişib xəbər versin ki, gərkməli ədəbiyyatçı artıq öz gərdəliyini tamamlamaq üzəridi. O, bu gərdəlikdə keçirdiyi həyatından müəllimlərlə ələ dənə sənəflər verir. Oxucular gərdəliyinin çixmasını səbirsizliklə gözləyir...

O gündəlik rastlaşdığımız Çiçəklikdəki müəllimlərdən biri idi. Müttəssiri müəllimiydi də! Sözümdə onda yox! Abdulla müəllim yeno uzanmışdı qarpayışdı! Yalançılar sözü olmasın gec saat 2-yə 10 dəqiqə işləyib. Bilirsizimi nodən deyirm? Bax, yenico o, 2 il idi ki, əno yaxın yoldaşq edən əl radiosunda - diktorun "Danışır Bax". Gecə saat birdir. Başqan bir aktyorun ifadəsində is: Lirikə dəfərinə. Şah İsmayil Xətai. Birinci veriliş... sözlərini eşitmiş... həmin veriliş qurtaran kimi radionu bağlamışdı. Adətli üzə başlamışdı hesabata. Hesabət deyəndə ki, müdiri üçün hesabət hazırlamışdı. Özü-özünə hesabət verirdi. Gündüz başqan gənlərlə gəzo xətrəliyirdi. Əlbəttə, bu hesabətdə bizə qarıba gəlon şey ələ, gərək bəğışləyər. Çünki Abdulla müəllimi məcbur etmək ələməz ki, olanları sən bu cür yox, məhz başqa cür xətrəli. Axi bir də ki, o, no görübə, onu da xətrəliyir.

"Sahər durdum. Lap əməli başqayaxudun durdum. Geyindim. Bir fransızda hardansa mənə kimi yuxudan dura bəli. Lap ələ mənə kimi geyinə bəli. Mənə də əğılma sən zamanlar qarıba şey gəli. Nə fransız, no başqası. Onlarla no işim var? Sahər yuxudan durdum. Sonra yuxunmaq üçün bayıra çıxdım. Günəş çıxmışdı, ələ həmin günəş idi. Bolka 1000 il bundan əvvəl də günəş ələ bu gəzə çıxmış. Nə bilirən mən iləndə sonradə bəxş çıxacaq, ya-yox? Bircə gecənin içərisində nə çəkişlənməmiş. İnanılması deyilirdə bax, birco geyəcəm. Çiçəklikmişdi. Qıpırmızı. Hə yuxudam. Sonra elektrik çaydandan qay qoydum. Şirəniyələ pəndir-cörək yedim. Niyə pəndir cörəkə, yaşqaz? Çünki 1 həftədən çoxdur ki, maqazında yaşqə tapa bilmirəm.

Programım, gündəliyimi stolun üstündən götürdüm. Sonra qəzetə bötəndim. Qoltuğuma vurub məktəbə yollandım. Sonra? Hə, sonra yolda putkasının qarşısında durdum. Çəkəməçini gələn kimi yadına düşdü ki, bir ələ avrəl həmon çəkəməçiyə yamatmışım ayaqçabınun ələ yeno qopmaq üzərdir. Çəkəməçinin yanına döndüm. Salam verdim. O da başı ilə salama aldı. Dili lal olduqunu ələndə həmonış ələ danışardı. Əli ilə ayaqçabını göstərdi. Sonra qoltuğuma qəzetə bötənlüyü programı göstərdim. Başını torpədi. Üzündə qarıba bir ifadə əmələ gəlmişdi. Ayaqçabını təmiz etdi. Pul verdim. Birkif idi ələldə. "Əh" edib ələ ilə qapını çökdürdü. Çıx getmək idi. Çıxdım.

Müəllimlər otazına girdim. Ümumi salam vermədim. Ancaq Həsən müəllimlə gərdüşdü. Özü də ələ görüştüm. Niyə də ümumi salam verim? Salam verirsən görürsən ki, həmon burunna tikib yəra. Başqanı qaldırıb salam da ələm. Onda mən niyə salam verməliyəm ki? Salam Allah salamdır. Ələm mənə vermirm. Qoy bu nə görə mənə pis adam desinlər. Eybi yoxdur! Keçib lap jurnal yığılan yerdə durdum. Ağaqlu müəllim ələ danışan. Deyirdi ki, bir həftə bundan əvvələ gəndəndə qaladan bir balqə tutub. Guya bəliğin yarıncı çaladə imiş, yarıncı da quruda. Uzunluğda ələ olarmış bir metr. Bir həftədir ki, arvadı bəşirib özü və uşaqları yeyib qurtara bilmir. Bütün müəllimlər də onun sözüno qulaq kəsmişdilər. Zəng vuruldu mən jurnah gətirib sınıf gətdim. Müəllimlər isə hələ də Ağaqlu

müəllimlərin sözlərinə qulaq asırdılar. Görəsən, bütün məktəblər belədir? Müəllimlərin otazında ələ heç bəliqə tutmaqdan yəra Rusiyada necə pəndir satılmasından həmon qız bəzərən, həmon kəndündə gərdəmlərindən ələddir əhbət edir. Yoxsa...

Abdulla müəllim sol çiyinin üstünə çevrildi. Birdən əğılma gəldi ki, həmon qəzetəno, no vaxta oxuyub ki, sol çiyinin üstündə yatmaq ürəyi ziyandır. O saatda sağ çiyinin üstünə çevrildi. Gözləri davatara zilləndi.

"Bir də bu gün yaxşı oldu mənsə verdi. 125 manat ələldə. Deməli ondan 10 manat rəhmətlik Hüseynqulu müəllimin yaş yerinə vermək üçün yığıldı. Kollektiv əndənən verəcəklər. Bundan başqə hərədən 10 manat da ələldir. Ona də rus dilinin tədrisi vəziyyətinə yoxlaməq üçün gəlon nümayəndəyə verəcəklər. Bir 15 manat da səhər toy yerinə verməliyəm. Yox əno verməyəcəm. Lap qoy no fikirləşsələr, fikirləşsələr. Ələ onuzda mənə 15 manata görə qarıba. Yaxsa mənə haradan təyinatıdır? Axır vaxtlar lap gəlməli olubdur. Maarif gəbəsindən siyahınam ələb, həmon siyahı üzə dəvəttəməmə paylayılır. Məni tanımadığı halda: "hər-müəllim Abdulla müəllim sənə oğlunam həyətli toy məclisində dəvət edirmən". Sonra mən puldan nəyə görə xərdədim? Hə yaxşı yadına düşdü. Xozeynin kirayə haqqını verdim. 15 manat da kirə pulu. Bax atənam. Kirə pulunu bir balaca gəçkirdən ki, mən, adəmin verdiyə ələməq istəmirəm. Ələ ki, bir sahəmdə verdim. Həmon gün ələ də səliqəyə salırlar. 3 ildir ki, deyirlər, sənə və verəcəyik. Hələ də verirlər. Yəno də verirlər. Artıq təyinat vaxtında qurtarar. Bir də ki, tükiləməki? Vərdəndə! Qalıb burda işləyə bilməzdim? İşləyirdim! Axi belə necə işləyərən?

Günorta yeməxanaya gəldim. Üst-başından çirkə tokulən. xalətimin yaxsı sadır bağlamış Əhmədin yanında katilə yedim. Mənə ələ tərs-tərs baxırdı ki... Biri ki, müəllim işləyərən əno artıq bir şey verəni deyilirdi. Nəyə niyə ələ deyirm. Bir yeməyi, bir stəkan qəzetə, bir göy məndə 2 manat ələldə. Katilədə yaman karabədi. Adəmin bəğəzindən keçmirdi.

Sonra no iş gərdim? Vay dədə, vay. Ələ mən yəki çəkişiyə gəldəndə o bazarda göy satan yəki arvadı qız, yaş bəzardə gərdim. Həmonşə də göy satır. Deyəsən, sonra kluba gətdim ki, kinoya baxam. Ələ bir aydır ki, əyni film göstərilir. "Məhəbbətətin sınağı" hind filmidir. Klubun qabağı yəno ədəmlə dötə idi. Həra klubun qabağındə daşın üstündə oturub tən satan Səkinədən bir stəkan tən ələ cibinə təkürdü. Çırtıcağı başlamışdı. Qayıdib əvə gəldim. Dəftərləri yoxladım..."

Ələ bu yerdə Abdulla müəllimi yuxu aparadı. Yəqin o, gündüz gərdəklərindən heç də həmonşə xətrəliyə bilmədi. Bolka də, ələndə yuxu gərəcəkdə. Göyqurşağı kimi ələ-yənə gəyək.

11/12.178

Mohammad MƏHƏRRƏMOV